

ПРАВИЛА

Добро правило формулише јасним и једноставним терминима које је понашање прихватљиво и које се очекује. Правило треба исказати позитивним речима и говори детету шта треба да ради, а не шта не треба.

Правило мора бити применљиво: правила морају бити донета од стране деце и вас кроз заједнички договор и деца ће вас поштовати само онда уколико и ви њих поштујете. Не постоји начин да се дете приволи да неког поштује без прибегавања силе, а то је увек нежељени начин. Важно је да се правила односе на реалне ситуације и да листа правила буде што краћа а употребљива.

Најважније је бити доследан у примени донетих правила јер постављање правила без њихове примене јесте горе него да не постављамо никаква правила.

НАЧИНИ ДОНОШЕЊА ПРАВИЛА

Деца обично желе да знају шта се од њих тачно очекује и да се захтеви о жељеном понашању јасно дефинишу. То се постиже применом вођења као технике у раду са децом:

Вођење - процес усмеравања деце у жељеном правцу (дати упуство,обучавати, одржавати правац). Вођење подучава децу начинима понашања који ће на најбољи начин задовољити њихове потребе и помоћи им да се правилно развијају. Вођењем:

- помажемо деци да избегну неуспехе (јер деца ће знати шта тачно очекујемо од њих)
- помажемо деци да схвате смисао света који их окружује (постоји систем функционисања и општа правила понашања)
- контрола постепено прелази у руке деце, деца постају одговорна за своја понашања
- пружамо деци модел прихватљивог понашања (деца воле да задовоље наша очекивања јер им тодаје осећање сопствене вредности)
- унапређујемо однос са децом кроз примену позитивног усмеравања
- планирајте унапред (упознајте могућности и ограничења у раду са децом, планирајте да задовољите прво потребе деце па своје.
- задајте деци ситуације у којима се добро сналазе пре него оне у којима су неуспешнија

Технике вођења су:

1. кроз примену позитивних примера сугеришемо прихватљиве начине понашања
2. помозите деци да избегну фрустрације тако што ћете давати благовремен сугестије или питања
3. научите децу одговарајућем понашању у напред
4. понудите деци онолики број могућности колико су у стању да их прихвате
5. скрените деци пажњу на неке друге активности као замену за активност којом ометају или праве проблеме
6. охрабрите и похвалите пожељно понашање

7. дајте деци јасне поруке за свакодневне рутинске активности које желите да деца препознају свакодневно примењују
8. унапред планирајте и реагујте пре појаве могућих проблем ситуација на основну својих ранијих искустава и запажања у раду са вашом децом.
9. поставите услов примене позитивних и применљивих правила која се односе на реалне ствари и најважније укључите децу у доношење правила. Сва донета правила морају да буду забележена и истакнута навидном месту. Боље је имати 5 јасних правила него 15 нејасних и недовољно применљивих.

КАКО СПРЕЧИТИ ПРОБЛЕМЕ ПОНАШАЊА И НАСИЉЕ КОД ДЕЦЕ

1. Израда одељенски правила као и одређивање начина реаговања приликом кршења истих.
Приликом договора око правила неопходно је дати посебан нагласак на правила која су усмерена на насиље међу децом. Као и код свих правила, и код правила везаних за насиље међу децом и над њима неопходно је да деца сама дођу до правила - наставници имају улогу у медијацији приликом доношења правила. Улога наставника је и да помогне примени донешених правила јер се сматра да је наставник кључна особа у интервенцијама које се спроводе у различитим програмима за превенцију насиља и проблема понашања међу децом. Основни задатак наставника је да постави јасне границе понашања у оквиру одељења у складу са изгласаним правилима понашања. Такође, улога наставника је и да помогне реализацији реституције.
Најважнија ствар, основа васпитног и едукативног задатка наставника, је свакако однос који успоставља са сваким учеником понаособ уважавајући његове потребе и личност. Кроз остваривање позитивног односа, својим личним примером и кроз доследно придржавање донешених правила наставник даје позитиван пример и подучава ученике адекватним образцима понашања.
2. Помоћ у успостављању боље одељенске климе, повезаности и блискости ученика у разреду и школи кроз развијање групне кохезије и провежбавање вештина комуникације је од суштинске важности.
3. Обезбедити константну присутност одраслих чиме се смањује могућност насилног понашања што подразумева већу ангажованост и приватни дискомфор, односно још веће жртвовање наставног кадра.
4. Стварање отворене атмосфере и гајење става отворене комуникације и приче о постојећим проблемима. Многа истраживања показују да јаз на релацији наставници деца доводи до затворенијег става деце према одраслима у школи и заобилажања прича о проблемима у функционисању и дисциплини у школи. Наставници би требали да кроз поткрепљивање критике према себи од стране ученика развијају отворен однос са ученицима и да на часовима одељењске заједнице дозволе развијање критичког мишљења деце према њему самом, школи и општем образовном систему. Такође наставници би требало да са пажњом саслушају све проблеме деце, интра или интерперсоналне, давајући им на значају и необезвређујући их, уз стриктно поштовање правила не заузимања презаштићујућег става према било којој страни у евентуалном сукобу. Важно је клонити се и давања примера из сопственог искуства - не мора да значи даје наше искуство једино исправно и применљиво за дату ситуацију.

Јако је важно питати децу о њиховом суду о датој ситуацији (тражити да наброје више решења, тражити да од понуђених решења изаберу најбоље). Кроз заједничко тражење решења деца развијају сопствене ставове, а не примењују готове и сервиране одговоре.

5. Познавање чињенице да деца најбоље уче по моделу и да најбољи пример наставници дају кроз своје лично понашање (свесност сопственог понашања, истинско прихватање да је грешка природна и животна ствар, спремност научење и развијање, прихватање савета и предлога деце и родитеља, колега и др).

Пошто су договорена правила понашања у школи деца се упућују на реституцију кроз провежбавање ситуација. У сваком случају важно је да се форсира креативно мишљење и решење, а не да се деца уче рецептури како реговати у одређеној ситуацији.

РЕСТИТУЦИЈА

Реституција је поступак поправљања учињене штете, креативна самодисциплина и кључ за хуман приступ васпитању деце где је полазна степеница идеја да дете може поправити грешку само или уз нашу помоћ. Тежиште није на кривици за направљену грешку већ на проналажењу конструктивних решења у поправљању направљене грешке или штете. Реституција помаже да дете својим трудом поправи грешку чиме задржавши самопоштовање повећа веру у своје поступке ослобађајући се одговорности.

Креативна реституција не води рачуна о негативном понашању него о утицају тог понашања на дете над којим је учињено нпр. насиље. Процес реституције је креативан процес развијања способности решавања проблема - људи којима је дозвољено да у детињству поправљају начињене грешке великодучни су у разумевању грешака других око себе и када одрасту не примењују кажњавање као модел решења.

Концепти реституције се ослањају на филозофска начела:

- свако чини грешку, грешке су нормалне, људски је грешити
- људи знају када су погрешили, и врло мала деца разумеју када направе неки проблем
- кривица и критика потпомажу одбрамбеном понашању - у циљу задржавањ самопоштовања склони смо да примењујемо различите технике и рационализације
- људи ће се понашати боље уколико знају да на њих гледамо као способне, одговорне и спремне на промену
- уз могућност реституције људи јачају
- ако људи верују у реституцији и спроводе је пошто им је дата могућност неће морати да лажу или крију своје грешке

Основно питање реституције је

ШТА ЋЕШ УЧИНТИТИ ДА ПОПРАВИШ ТО ШТО СИ УРАДИО?

Основни задаци реституције су да се избегава критика, морализација и окривљивање већ се трага за решењима ситуација тако да буду испоштовани и жртва и починилац.

КАРАКТЕРИСТИКЕ РЕСТИТУЦИЈЕ

- подразумева напор детета које је показало проблем у понашању да исправи своју грешку
- не подстиче поновно проблематично понашање
- дозвољава да дете које је било оштећено проблематичним понашањем буде на адекватан начин задовољено
- да начин на који је извршена реституција у одређеној ситуацији буде после модел за целу област сличног понашања
- оснаживање детета

КОРАЦИ У ПРИМЕНИ РЕСТИТУЦИЈЕ

- поразговарати са дететом који је направи проблем подсећајући га на донета правила (предлог је да се прво прича са дететом које је изазвало проблем а касније са оним које је било жртва ситуације)
- применити правила реституције (подсетити дете на донета правила, питати га како намерава да да поправи грешку)
- када дете које је направило грешку дође до идеје како да је поправи наставник, у улози медијатора, одлази код другог детета са њим и разговарају о решењима постојеће проблем ситуације. Наставник има корективну улогу, водећи рачуна да реституција има праву вредност а не формалну и површну улогу по принципу »ја ћу се извинити, а даље ћу терати по своме«. Ако дете не смисли прави начин реституције наставник му помаже да до ње дође.

ШТА АКО СЕ РЕСТИТУЦИЈА НЕ РЕАЛИЗУЈЕ?

Када се реституција не примени мора се применити нека од санкција која је унапред договорена и која је универзална у школи. Не допустиво је да изостане реакција на лоше понашање. Неопходно је укључити и све друге помагаче као што су родитељи, локална заједница и де.

Веза између реституције и позитивне дисциплине?

НАЧИН КОНТРОЛИСАЊА ПОНАШАЊА ДЕЦЕ

1. ПРИМЕНОМ ДИСЦИПЛИНЕ
2. РЕСТИТУЦИЈА
3. САМОДИСЦИПЛИНА ИЛИ ПОЗИТИВНА ДИСЦИПЛИНА

самодисциплина или позитивна дисциплина

1. усмерава децу да се понашају на прихватљив начин зог личне добробити или добробити других
2. подразумева наше савршено схватање ситуације
3. тражи решење
4. бави се понашањем
5. подстиче пожељно понашање